

KANSALLISMUSEO
NATIONALMUSEUM

Inkeriläiset -unohdetut suomalaiset

24.1. – 19.4.2020

NÄYTTELYN TEKSTIT

KANSALLISMUSEO.FI

Inkeriläiset – unohdetut suomalaiset

Johdanto ① s. 4

Inkerinmaa ja inkeriläiset ② – ⑱ s. 14

Inkeriläiset Neuvostoliitossa ⑲ s. 21

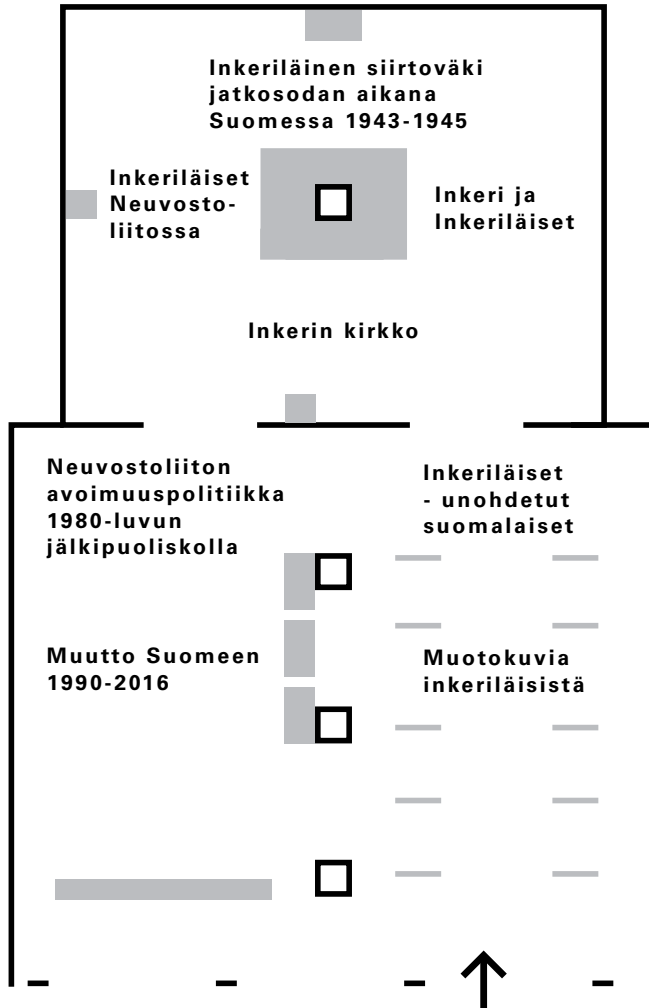
Inkeriläinen siirtoväki jatkosodan aikana Suomessa 1943-1945 ⑳ – ㉓ s. 24

Inkerin kirkko ㉔ – ㉖ s. 36

Neuvostoliiton avoimuuspolitiikka 1980-luvun jälkipuoliskolla ㉗ s. 39

Muutto Suomeen 1990-2016 ㉘ – ㉝ s. 42

Näyttelyn tapahtumat s. 52

① Inkeriläiset – unohdetut suomalaiset

Inkerinsuomalaisten paluumuuton alkamisesta Suomeen on tänä vuonna kulunut kolmekymmentä vuotta. Vuosien 1990–2016 aikana Suomeen saapui yli kolmekymmentä tuhatta inkeriläistä entisen Neuvostoliiton alueilta.

Inkeriläisten vaiheet ovat aiemmin unohtuneet historiankertomusten katveeseen niin Suomessa kuin Venäjälläkin. Inkeriläisiksi kutsutaan Suomenlahden etelä- ja itäpuolelle 1600-luvulta lähtien muuttaneita savolaisia ja karjalaisia sekä heidän jälkeläisiään. Inkeriläisten kulttuuri nojautui 1900-luvun alkupuolelle asti suomen kieleen ja luterilaisuuteen, elinkeinot maatalouteen ja kalastukseen. Inkeri on eri aikoina ollut osa Ruotsia, Venäjää ja Neuvostoliittoa.

Neuvostoliitossa inkerinsuomalaisia vainottiin erityisesti 1920-1950-luvuilla. Karkotukset, teloitukset ja vankileirit tyhjensivät lähes 140 000 inkerinsuomalaisen kotikylät. Suomen kielen ja luterilaisen uskonnon kieltäminen tuhosivat inkeriläisten oman kulttuurin.

Näyttelyssä tutkitaan historian ja identiteetin suhdetta. Mitä kollektiivisesta muistamisesta ja unohtamisesta seuraa?

NÄYTTELYN KÄSIKIRJOITUS

Näyttelyn käsikirjoituksesta vastaavat **Santeri Pakkanen** ja **Lea Pakkanen**, inkerinsuomalaisina paluumuuttajina Suomeen saapuneet isä ja tytär.

Santeri Pakkanen on toimittaja, joka oli keskeisesti mukana, kun inkeriläisten oli jälleen mahdollista järjestäytyä ja aktivoitua Neuvostoliitossa 1980-luvulla. Lea Pakkanen on toimittaja sekä sosiaali- ja kulttuuriantropologi, joka on työssään käsitellyt sotien ja konfliktien vaikutusta siviileihin.

VALOKUVAT JA VIDEO

Valokuvat ja videon on ottanut valokuvaaja ja dokumentaristi **Meeri Koutaniemi**, joka on erikoistunut identiteetikysymysten, ihmisoikeuksien ja inhimillisen selviytymisen dokumentoimiseen.

Näyttelyn materiaali on kerätty Pakkasten ja Koutaniemen vuosina 2017, 2018 ja 2019 tekemiltä kenttätyömatkoilta eri puolilla Venäjää ja sekä ympäri Suomea asuvien inkeriläisten keskuudessa. Inkerinmaalla, Jakutiassa ja Keski-Siperiassa otetuissa kuvissa esiintyy paikkoja, joissa Pakkasten perheenjäseniä on asunut, ollut karkotettuina ja vangittuna.

KIIITOS

Suomen Kulttuurirahasto, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, Taiteen edistämiskeskus, Olympus Finland Oy. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomen Inkeri-liitto, Suomen Akateeminen Inkeri-seura.

Toivo Flink, Kristiina Häikiö, Antti Luoma, Maiju Putkonen, Pekka Nevalainen, Reijo Rautajoki, Kimmo Rentola

Muotokuvia inkeriläisistä

Valokuvat kankailla: Meeri Koutaniemi

Greete Putta, 33

”On vaikeaa selittää ihmisille sitä tuskaa inkeriläisten taustassa niin, että he ymmärtäisivät, kun tuntuu, että kenelläkään ei ole mitään pohjatietoja. Mä toivoisin, että meistäkin puhuttaisiin ja opetettaisiin koulussa. Sitä kautta annettaisiin ymmärtää, että tekin olette osa tätä maata ja sen historiaa.”

Greete Putta muutti inkeriläisenä paluumuuttajana Suomeen Virosta perheensä mukana 1990-luvun alussa. Koulussa tulokasta haukuttiin venäläiseksi huoraksi, mutta Greete teki parhaansa sopeutuakseen. Myöhemmin koulun historiantunnin kotitehtävänä piti tehdä selvitys oman perheen sijoittumisesta Suomen historiaan. Greete halusi kirjoittaa inkeriläisestä isoisästään Juho Puttasta, joka saapui Suomeen jatkosodan aikaan evakuoitujen 63 000 inkeriläisen joukossa ja taisteli jatkosodassa Suomen armeijassa Neuvostoliittoa vastaan.

Sodan jälkeen hän palasi Neuvostoliittoon, missä hänet tuomittiin kymmeneksi vuodeksi vankileirille Siperiaan, koska hän oli auttanut Suomea sodassa. Vapauduttuaan Juho muutti Neuvosto-Viroon ja sai Kekkoselta mitalin ja kunniakirjan.

Koska koulussa ei ollut opetettu inkeriläisten historiaa, teini-ikäinen Greete opiskeli sitä isänsä kanssa, kirjoitti Juhon tarinan auki ja vei tehtävän kouluun. Kun tehtäviä käytiin läpi, opettaja sivuutti Greeten tekstin kokonaan ja käyttäytyi kuin ei olisi nähnyt sitä.

Reijo Rautajoki, 72

”Äiti pelkäsi koko elämänsä, että hänet vielä löydetään ja palautetaan Neuvostoliittoon. Isä kielsi meitä ehdottomasti avaamasta ikinä ovea vieraille. He veisivät äidin pois, Neuvostoliittoon. Se oli suurin pelkomme.”

Reijo Rautajoen inkeriläinen äiti Elsa Dubbelmann tuli Suomeen inkeriläisen siirtoväen mukana vuonna 1944. Kun paluukäsky tuli, Elsa kieltäytyi palaamasta, sillä ennen sotaa hän oli työskennellyt Inkerinmaata miehittäneiden saksalaisten palveluksessa ja palautus olisi merkinnyt rangaistusta. Äidin palautuksen pelko kulki perheen mukana läpi elämän ja johti myös perheen sukunimen vaihtamiseen.

Elena Shevakova, 58

”Kysyin lapsena äidiltäni, keitä me oikein olemme? Äiti vastasi: olemme inkeriläisiä, mutta älä kerro siitä kenellekään.”

Elena Shevakova muutti paluumuuttajana Suomeen 1990-luvulla. Hänen äitinsä tuli lapsena Suomeen jatkosodan aikaan inkeriläisen siirtoväen mukana. Kun perhe sodan loputtua palasi Neuvostoliittoon, alkoi monen vuoden karkotustaival. Inkerinmaalla syntynyt Elena oli 4-vuotias, kun perhe asettui Neuvosto-Viroon vuonna 1966. Äiti ei halunnut puhua inkeriläisyydestä ja kokemuksistaan lapsilleen mitään. Elena ei pitkään aikaan ymmärtänyt, miksi hänen sukulaisensa puhuvat suomea ja miksi hänen vanhempiansa kansallisuus on suomalainen.

Aino Makkonen, 93

***”Meitä kuljetettiin Siperiaan tavaravaunussa kuu-
kauden ajan. Makasin kolmikerroksisen kerrossängyn
alimmalla laverilla, täitä vaan tippui ja nälkää nähtiin.
Vaihdoin mukana olleita tavaroitamme ruokaan.
Pikkusiskoni Elvira kuoli tuolla matkalla. Perillä
Krasnojarskissa minut laitettiin hankeen kaatamaan
metsää 40 asteen pakkaseen. Olin 15-vuotias. Kyllä
kaikenlaista elämää on nähty.”***

Aino Makkonen karkotettiin perheineen Leningradin piirityksestä Siperiaan. Myöhemmin paluu kotiin ei ollut enää mahdollista, mutta elämä jatkui Virossa. Paluumuuton tultua mahdolliseksi Aino muutti heti Suomeen. Suomessa säilyneet sukulaissuhteet auttoivat uuden elämän alkuun.

Robert Makkonen, 44

***”Kouluaikoina Neuvosto-Virossa inkeriläisiä ei
mainittu sanallakaan ja oli parempi, että piti suunsa
kiinni koko asiasta. Se mitä tiedän inkeriläisyydestä,
on tullut isovanhempien kautta, kaikki ne koettelemukset,
joita he ovat saaneet kestää ovat jättäneet heihin
jäлкensä. Olen yrittänyt opiskella itse lisää, yrittänyt
hahmottaa, kuinka paljon inkeriläisiä oli ylipäätään.
On tärkeää, etteivät tiedot unohtuisi.***

***Minulla on poika ja mietin, miten nämä asiat
pitäisi kertoa tuleville sukupolville? Kirjallisuus ja
aiheen lisääminen opinto-ohjelmaan ovat minusta
hyviä keinoja.”***

Robert Makkonen muutti Virossa Suomeen 17-vuotiaana isoäitinsä kanssa.

Albert Kirjanen, 1936 – 2019

”Kyllä se oli ihmeellistä aikaa, kun 1980-luvulla saimme vihdoin alkaa puhua. Silloin minunkin sivistykseni alkoi. Emmehän tienneet kunnolla edes sitä, mitä naapuri oli kokenut. Sitten se pelko alkoi hävitä. Tuhansia ihmisiä kokoontui yhteen puhumaan, kertoamaan.”

Albert Kirjasen kotikylän melkein kaikki miehet vietiin vainoissa vuonna 1937. Albert itse saapui Suomeen pienenä lapsena perheensä kanssa inkeriläisen siirtoväen mukana. Palautusten jälkeen Neuvostoliittoon perheelle koitti kymmenen vuoden karkotustaival Keski-Venäjälle, Viroon ja Viananmerelle. Lopulta, seitsemän oikeudenkäynnin jälkeen perheen onnistui saada kotitalonsa Inkerissä takaisin sinne majoittuneilta uusilta asukkailta. 1980-luvulla inkeriläisten kansallisen heräämisen myötä Albertista tuli yksi liikkeen aktiiveja.

Heidi Reis, 31 ja Heini Reis, 24

”Mummi häpesi inkeriläisyyttään niin paljon, ettei halunnut puhua siitä ikinä mitään. Nyt hän on kuollut ja sukujuuremme ovat kuin palapeli, jonka puuttuvia paloja etsimme. Se surettaa ja vaikuttaa omaan minäkuvaan, ettei tietoa saa. Olisi ihanaa joku päivä nähdä paikka, josta mummi on lähtöisin.”

Heidi ja Heini Reisin isoäidin menneisyys on jäänyt mysteeriksi. Todennäköisesti hän on saapunut Suomeen jatkosodan aikana evakuoitujen mukana, ja jäänyt, vaikka Neuvostoliitto vaati inkeriläisiä palaamaan sodan loputtua. Suomelle tuhannet maahan jääneet inkeriläiset olivat ulkopoliittisesti arka aihe. Inkeriläiset pelkäsivät pakkopalautuksia vuosikymmeniä. Monet vaikenivat taustastaan ja rajan taakse jääneistä perheenjäsenistään.

Juho Savolainen, 93

”Vapaaehtoisesti minä Suomen armeijaan liityin, suomalainen kun olin. Eikä minun tarvinnut yksin olla, erillispataljoona kuutosessa oli seitsemän sataa samanlaista inkeriläispoikaa kuin mie.”

Inkeriläinen Juho Savolainen saapui Suomeen vuonna 1943 Saksan miehittämältä Inkerinmaalta 63 000 muun inkerinsuomalaisen evakuidun joukossa. Suomessa 18-vuotias nuorukainen vannoi sotilasvalan ja taisteli jatkosodassa Neuvostoliittoa vastaan.

Sodan jälkeen, kun Neuvostoliitto vaati inkeriläiset palautettaviksi takaisin, Juho, kuten muutkin Suomen armeijassa palvelleet inkeriläiset, sai 10 vuoden tuomion vankileirille. Vankina Juhoa siirrettiin ympäri Neuvostoliittoa: Tver, Viro, Siperia. Metsätöitä ja rakennustöitä, kylmyyttä, kaltoinkohtelua ja huonoa ruokaa. Nyt Juho asuu inkeriläisveteraanien vanhaikodissa Punkaharjulla.

Arvi Kähäri, 1925-2019

”Kun kävimme kirjeenvaihtoa Neuvostoliiton puolelle jääneiden sukulaistemme kanssa, heidän kirjeensä saapuivat meille avattuina. Tiesimme, että he eivät uskalla kirjoittaa huonoja uutisia sen vuoksi. Jos kirjeen välistä löytyi kuiva oksa, tiesimme, että jotakin ikävää on sattunut.”

Arvi Kähäri saapui Suomeen nuorena poikana inkeriläisen siirtoväen mukana jatkosodan aikaan. Siirtoväen valtaosasta poiketen hänen perheensä jäi Suomeen – Arvin äiti päätti, ettei nyt sovi palata ja paikallinen nimismies piti heidän puoliaan. Neuvostoliittoon jäi paljon sukua, jonka kanssa yritettiin pitää yhteyttä kirjeitse ja tapaamisten avulla.

Siitä Ilmarin emäntä
Laittoi karjan laitumelle.
Sanovi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
”Lasken lehmäni leholle,
Maion antajat aholle,
Hatasarvet haavikolle,
Kourusarvet koivikolle”

Osa Kalevalan Kullervo-runosta,
kerätty Inkerinmaalta 1800-luvulla

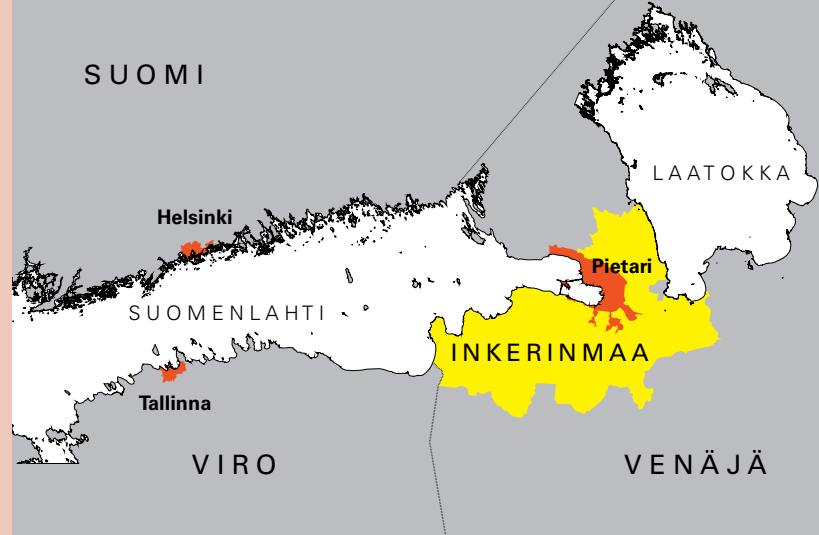
② Inkerinmaa ja inkeriläiset

Inkerinmaan eli Inkerin ja sen väestön syntyyn ovat myöhäiseltä keskiajalta saakka vaikuttaneet Ruotsin ja Venäjän taistelut strategisesta alueesta Suomenlahden rannalla. Ruotsin kuningaskuntaan Inkerinmaa liitettiin vuonna 1617. Tällöin iso osa alueella aiemmin asuneista suomensukuisista inkeröisistä ja vatjalaisista, jotka olivat ortodokseja, pakenivat Ruotsin harjoittamaa luterilaistamista Venäjän puolelle. Heidän tilalleen Inkeriin alkoi muuttaa suomenkielisiä luterilaisia talonpoikia Karjalan kannakselta ja Savosta.

Suomen kieli ja luterilaisuus

Karjalasta tulleita uudisasukkaita kutsuttiin Inkerissä äyrämöisiksi ja Savosta tulleita savakoiksi. 1600-luvun lopussa heitä oli Inkerissä jo 45 000 ja he muodostivat lähes 70% koko Inkerinmaan väestöstä. Nykyisin näitä ihmisiä ja heidän jälkeläisiään kutsutaan inkeriläisiksi ja inkerinsuomalaisiksi.

He elättivät itsensä maanviljelyllä ja karjanhoidolla sekä kalastuksella. Luterilainen uskonto ja suomen kieli olivat inkeriläisten identiteetin kulmakiviä, jotka säilyivät myös vuoden 1721 jälkeen, kun Inkerinmaa liitettiin suuren Pohjan sodan päätteeksi jälleen Venäjään. Inkerin talonpojista tuli Venäjällä maaorjia, ja merkittävä elintarvikkeiden toimittaja vuonna 1703 perustetulle ja pian pääkaupungiksi nousseelle Pietarin kaupungille. Myöhemmin Inkerin alueesta tuli Pietarin kuvernementti.

140 000 inkeriläistä

Maorjuuden lakkauttaminen Venäjällä vuonna 1861 mahdollisti inkeriläisen maalaisväestön vaurastumisen, kun työn hedelmät saatiin omaan käyttöön. Sysäys inkeriläisen sivistyneistön synnylle oli vuonna 1863 perustettu Kolppanan opettajanseminaari. 1920-lukuun mennessä Inkerissä asui noin 140 000 inkeriläistä. He pitivät itseään suomalaisina, niin myös muut ihmiset heidän ympärillään. Venäjän sisällissodan aikaan inkeriläinen kansallistunne oli kasvanut niin, että vuosina 1917-1920 he tavoittelivat autonomiaa ja myöhemmin alueen Suomeen liittämistä, pyrkimyksissään kuitenkin onnistumatta. Tuhansia inkeriläisiä saapui pakolaisina Suomeen.

Valokuvia Museoviraston Kuvakokoelmista

- 3 Tarassinan kylän väkeä**
Ylä-Laukaa (Luga), 1911
Valokuva: Jussi Lukkarinen
- 4 Tyttöjä Soikkolan puvussa**
Karpio, 1911
Valokuva: Samuli Paulaharju
- 5 Inkeriläispakolaisten tavaroita tarkastetaan Raasulin tulliasemalla**
1921
- 6 Heinätöitä**
Kallivieri, 1931
- 7 Matti Pukonen soittaa haapapillillä**
Ropsun kylä, Narvusi, 1914
Valokuva: A. O. Väisänen

Valokuvia Inkerinmaalta

Valokuvat: Meeri Koutaniemi

- 8** Aino Krasnova (os. Kallonen) asuu Suuressa Ontrovassa sukunsa kotitalossa poikansa Pavelin perheen kanssa. Ainon isä Juho vaihtoi sotavuosina sukunimensä venäläisittäin kirjoitetuksi Kaloniniksi. Näin perhe onnistui pitämään talonsa, muiden inkeriläisten taloja annettiin uusille asukkaille.
- 9** Katri Näppinen, os. Skippari oli 7-vuotias, kun hänen isänsä vangittiin, koska tämä ei suostunut menemään mukaan paikallisen kolhoosin toimintaan.
- 10** Ontrovan kylä Keski-Inkerissä oli vielä 1800-luvun lopussa melkein kahden sadan inkeriläissavakon pitäjä. Nykyisin inkeriläisten asuttamia taloja on jäljellä enää muutama. 94-vuotias Elsa Ivanova (os. Kallonen) muistaa edelleen perheensä karkotuksen Uralin Kemerovoona 1930-luvulla.
- 11** Mari Huttilainen suree kuollutta siskoaan, joka on haudattu karkotuspaikan Pihkovan multiin, eikä Inkerinmaalle. Pastori Arvo Survo on tullut siunaamaan siskon mullat.

- 12** Mari Hutilainen, 92, syntyi Inkerinmaalla Korkan kylässä ja pakeni sieltä sodan aikana Suomeen Nurmijärvelle inkeriläisen siirtoväen mukana. Kun perhe palasi Neuvostoliittoon sodan loputtua, heidän ei annettu palata kotiin vaan karkotettiin Pihkovaan. Myöhemmin Marista tuli Pihkovan seudun paras lypsäjä ja hän sai Stalinilta ansioitaan kunniamitalin.
- 13** Kukkakimppu riippuu Nikolai Ivanovin kodin katonrajassa.
- 14** Elsa Ivanovan (os. Kallonen) poika Nikolai Ivanov ei enää puhu suomea, sillä hänen äitinsä ei uskaltanut siirtää kielitaitoa lapsilleen.

Inkeriläisten esineistöä Kansallismuseon kokoelmista

- 15** **Sormikkaat**
Kirjoneulesormikkaat ovat 1800-luvun lopulta Tuutarista. Ne ovat kuuluneet äyrämöistytön juhlapukuun. Päänauha säppälin lisäksi sen tunnusmerkkejä olivat rekkopaita solkineen, hartiushame ja esiliina, kuviolliseksi neulotut sukat sekä paulakengät. Kirkkomatkalle puettiin päälle lisäksi valkea, vyötettävä verkaviitta.
- 16** **Säppäli**
Säppäli oli äyrämöistytön päähine. Tyrön Ylikylässä 1800-luvun loppupuolella tehdyssä säppälissä on verkkankaan päälle ommeltu koristeiksi katinkul-lanpalasia, tinanastoja sekä lasihelmiä.
- 17** **Äyrämöispuku**
Äyrämöispuvun hartiushame ja rekkopaita tehtiin Skuoritsassa 1800-luvun lopulla eräälle nuorelle naiselle. Puvun lahjoittaja kertoi, kuinka neuvos-toaikana vanhoja, omia pukuja piiloteltiin vainon vuoksi. Näitäkin vaatteita säilytettiin kuopassa maahan kätkettynä, kunnes ne tuotiin Suomeen vuonna 1943.

* Karjalasta tulleita uudisasukkaita kutsuttiin Inkerissä äyrämöisiksi ja Savosta tulleita savakoiksi.

18 Inkeristä tuotu rekipeite

Inkeriläistaustaisessa, Suomessa asuvassa Närjäsen perheessä inkeriläisyydestä ei ole kovin paljon puhuttu. Suvun tärkeänä, kunnioitusta herättävänä muistoesineenä on säilytetty vuosikymmeniä sitten Inkeristä tuotua rekipeitettä. Aikoinaan se lämmitti ja antoi suojaa matkalaisille. Täällä se on muistuttanut Tuutarissa asuneesta isoisästä, joka sai toimeentulonsa ajamalla hevosella puuvillaa Hatsinasta Tampereelle ja paluukuormassa kangasta Pietarin torille sekä vossikkaa Pietarissa 1920–1930-luvulla.

19 Inkeriläiset Neuvostoliitossa

Vuodesta 1922 lähtien inkeriläisistä tuli Neuvostoliiton kansalaisia. Kuten monille muille, myös inkeriläisille neuvostoaika oli tuhoisaa erityisesti Josif Stalinin hallintovuosina 1924-1953.

Neuvostoliiton hallinnon epäluulo kohdistui kansallisten vähemmistöjen lisäksi myös kulakeiksi kutsuttuihin vauraisiin talonpoikiin, uskonnon harjoittajiin, älymystöön sekä epäsuosioon joutuneisiin kommunistisen puolueen ja armeijan edustajiin. Miljoonia kansalaisia karkotettiin, kymmeniä miljoonia tuomittiin gulag-vankileireille. Useita satoja tuhansia teloitettiin, miljoonat kuolivat vankeuden ja pakko-siirtojen raakojen olosuhteiden uhreina. Tuomittuja ja heidän perheenjäseniään kutsuttiin Neuvostoliitossa kansan vihollisiksi.

Karkotukset, teloitukset ja vankileirit

1920-luvun lopussa inkeriläisten talonpoikien kohtaloksi koituivat kulakkivainot, joissa heitä karkotettiin Kuolan niemimaalle ja Keski-Aasiaan. Inkeriläisten luterilaisia pappeja karkotettiin ja teloitettiin. Neuvostohallinnon kansallisuuspolitiikan kiristyessä 1930-luvulla inkeriläisten suomalaisuus merkitsi sitä, että heitä epäiltiin neuvostovastaisuudesta. Vuonna 1937 suomenkielinen kouluopetus kiellettiin inkeriläiskouluissa. Myös opettajia vainottiin.

Karkotukset, vangitsemiset ja teloitukset tapautuivat useassa aallossa ja johtivat siihen, että 1940-luvun

loppuun menneessä yhteensä noin 140 000 inkeriläistä oli karkotettu kotiseuduiltaan, ammuttu tai vangittu. Inkerinmaa käytännössä tyhjennettiin inkeriläisestä väestöstä.

Karkotuskohteissa ja vankileireillä inkeriläiset määrättiin pakkotyöhön esimerkiksi kaivoksille, kalastamaan, puuvillankeruuseen ja metsätöihin. Tarkkaa lukua Neuvostoliiton vankileireillä tai vankiloissa olleista inkerinsuomalaisista ei ole vielä selvitetty.

Yhteisön ja kulttuurin tuhoutuminen

Vapautumisen jälkeen paluu kotikyliin oli usein mahdotonta, sillä inkeriläisiä kiellettiin asettumasta 100 kilometrin säteelle Leningradista ja muista tärkeimmistä asutuskeskuksista. Inkeriläisten talot oli usein tuhottu tai annettu uusille asukkaille. Joitakin tuhansia inkeriläisiä onnistui silti palaamaan Inkerinmaalle Stalinin kuoltua vuonna 1953.

Stalinin kuoltuakaan karkotetut ja tuomitut eivät usein uskaltaneet opettaa suomen kieltä lapsilleen, kulttuurin harjoittaminen oli mahdotonta. Kansanvihollisten kokemuksista vaiettiin neuvostoyhteiskunnassa vuosikymmeniä. Inkeriläinen kulttuuri näivettyi.

INKERILÄISTEN KARKOTUKSET 1920-1940-LUVUILLA

1920-luvun lopussa

18 000 inkeriläistä talonpoikaa perheineen karkotettiin kulakkivainojen aikana Kuolan niemimaalle ja Keski-Aasiaan.

Vuosina 1935–1937

Noin 27 000 inkeriläistä karkotettiin muun muassa Kazakstanin ja Vienan meren alueille, kun Neuvostoliiton turvallisuuspoliisi NKVD puhdisti Karjalan rajavyöhykkeen ja Leningradin aluetta Suomelle lojaleiksi epäillyistä ihmisistä.

Vuonna 1942

Arviolta 30 000 Leningradin piirityksen sisäpuolella ollutta inkeriläistä karkotettiin Siperiaan ja Jakutiaan, kun neuvostohallinto päätti siirtää muualle kansalaisensa, joilla oli sama etninen tausta toisen maailmansodan aikaisten vihollismaiden Saksan ja Suomen kanssa.

Vuonna 1945

Noin 55 000 Suomesta palannutta inkeriläistä karkotettiin Moskovan ja Pietarin väliselle alueelle.

20 Inkeriläinen siirtoväki jatkosodan aikana Suomessa 1943-1945

Jatkosodan ja toisen maailmansodan aikana Inkerinmaasta tuli sotatanner. Piiritettyyn Leningradiin on arvioitu jääneen 30 000 inkeriläistä. Leningradin länsipuoliset alueet olivat saksalaisten miehittämiä ja näille jäi yli 76 000 inkeriläistä, mukaan lukien lähes 9 000 inkerikkoja ja vajaa 700 vatjalaista. Huoli miehitettyille alueille jääneistä siviileistä sai aikansa suomalaisia heimojärjestöjä ajamaan inkeriläisten tuomista Suomeen.

Inkeriläisten siirrot Suomeen

Inkeriläisten siirrosta sovittiin Suomen ja Saksan hallitusten kesken vuosien 1942–1943 vaihteessa. Suomeen saapui vuosina 1943–1944 yli 63 000 inkeriläistä, joista 80 % oli naisia ja lapsia.

Inkeriläiset koottiin Virossa ensin Kloogan ja Pölkylän pakolaisleireille, joista heidät kuljetettiin Paldiskin satamaan ja siitä laivoilla Hankoon. Vastaanoton ja lääkärintarkastuksen jälkeen inkeriläiset kuljetettiin junilla eri puolille Suomea kymmenille leireille. Näillä he olivat karanteenissa kolmen viikon ajan tarttuvien tautien leviämisen estämiseksi. Tämän jälkeen inkeriläisille etsittiin asunto ja työpaikka esimerkiksi maataloilta tai tehtailta. Lapset kävivät suomalaisia kouluja.

Inkeriläisten paluu Neuvostoliittoon

Suomen ja Neuvostoliiton välinen sota päättyi syyskuussa 1944 solmittuun Moskovan välirauhansopimukseen. Neuvostoliiton johtama valvontakomissio

saapui Suomeen ja vaati inkeriläisten palauttamista Neuvostoliittoon. Vaatimus perustui välirauhansopimuksen 10. artiklaan, jonka mukaan Suomi sitoutui palauttamaan kaikki väkisin maahan tuodut neuvostokansalaiset. Termi ”väkisin” aiheutti tulkintavaikeuksia Suomen viranomaisille, sillä yleensä inkeriläiset olivat tulleet Suomeen vapaaehtoisesti ja saapuessaan vahvistaneet sen allekirjoituksellaan.

Samaan aikaan valvontakomission neuvostoupeeerit kiersivät Suomea houkutellessa ja painostaen inkeriläisiä palaamaan. Inkeriläisille luvattiin pääsy takaisin kotikyliinsä. Palautukset aloitettiin 5.12.1944. Monet palasivat vapaaehtoisesti, mutta useiden paluuta motivoi pelko. Keskeisimmät syyt paluuseen olivat pääsy omiin koteihin ja halu löytää Neuvostoliittoon jääneitä omaisia. Epäröiville Suomen viranomaiset eivät voineet taata Suomeen jäämisen pysyvyyttä.

Yhteensä 55 000 inkeriläistä palasi Neuvostoliittoon. Kotikyliin palaamisen sijaan he joutuivat karkotetuiksi Pietarin ja Moskovan väliselle alueelle ilman paluuoikeutta kotiseudulleen.

Suomeen jääneet ja Ruotsiin paenneet

Suomeen jäi sodan päätyttyä noin 8 000 inkeriläistä, joista puolen arvioidaan paenneen Ruotsiin 1950-luvun alkuun menneessä. Suomeen jääneet inkeriläiset pitivät sodan loppumisen jälkeen matalaa profiilia palautusten pelossa. Yksittäisiä inkeriläisiä palautettiin Neuvostoliittoon vielä kymmenen vuoden ajan. Inkeriläisistä tuli ulkopoliittisesti arka puheenaihe Suomessa vuosikymmeniksi.

Paremp on omilla mailla
Juossa suurta suota myöten
Kuin on maalla vierahalla
Kuin käyvä kivikattuu
kiv on vuorta vonkuttaa.

Inkeriläinen kansanruno, Larin Paraske,
1800-luku

21 Muisto vuonna 1944 Neuvostoliittoon kadonneista Himasista

Kansallismuseo

Himasen viisihenkinen inkeriläisperhe palasi takaisin Neuvostoliittoon välirauhan ehtojen mukaisesti loppuvuodesta 1944. Lähdön hetkellä he antoivat muutamia esineitä muistoksi Valtosen perheelle, jonka kanssa olivat asuneet samassa pihapiirissä lähes vuoden.

Valtosten tyttäret saivat hiussoljen ja huoneen- taulun, äiti jalallisen kulhon. Siitä tarjoihtiin jouluisin luumukiisseliä ja muisteltiin Neuvostoliittoon kadonneita Himasia. Lupauksista huolimatta heistä ei kuulunut enää koskaan mitään. Suomen puolelta juuri ennen rajanylistystä lähetetty postikortti jäi viimeiseksi elonmerkiksi. Siinä kirjoitettiin: "Nyt meitä lähdetään viemään, emme tiedä minne." Perheen kohtalo on mietityttänyt näihin päiviin asti Valtosen sisaruksia.

22 Amalia Suden lakanoille kirjoittamia muistelmia karkotuksesta ja vankileireiltä

Kansallisarkisto

Amalia Susi (1898–1972) oli inkeriläinen matematiikanopettaja Toksovan kunnan Korpiselän kansakoulussa. Keväällä 1921 hänet pidätettiin ensimmäisen kerran. Tuolloin hänet vapautettiin jo muutaman päivän kuluessa, mutta pian sen jälkeen alkoivat useita vuosia kestäneet karkotukset eri puolille Neuvostoliittoa. Vuonna 1942 Amalia Susi sai neuvostovastaisesta agitaatiosta kymmenen vuoden tuomion, jota hän kärsi usealla eri vankileirillä.

Vapauduttuaan Susi kirjasi kokemuksensa karkotuksesta ja leirien arjesta muistiin vanhoille lakanoille ja alusvaatteille. Muistiinpanoja säilytettiin perheen kotona lasten patjan sisään ommeltuna, ilmeisesti jotta neuvostoviranomaiset eivät pääsisi niihin käsiksi.

Amalian sukulaiset löysivät muistiinpanot vasta hänen kuoltuaan. 1980-luvun lopussa sukulaiset alkoivat toivoa, että niitä olisi turvallisinta säilyttää Suomessa. Neuvostoliiton hajottua inkeriläinen Albert Kirjanen ja Rautalammin kirkkoherrana toiminut Raimo Jalkanen toivat kankaat Suomeen. 28 kankaanpalalasta koostuvia muistelmia säilytetään nykyisin Kansallisarkistossa Helsingissä.

Valokuvia Jakutiasta, jonne inkeriläisiä karkotettiin Leningradin piirityksestä

Valokuvat: Meeri Koutaniemi

- 23 Toisen maailmansodan aikaan Leningrad piiritetiin. Vuonna 1942 neuvostoviranomaiset karkottivat 30 000 piiritysmotissa sinnitellyttä inkerinsuomalaista. Ihmiset pakattiin tavarajuniin ja kuljetettiin eri puolille Siperiaa. Osa karkotetuista päätyi Jakutiaan (nykyisin Sahan tasavalta). Heidät kuljetettiin proomuilla Lena-jokea pitkin pohjoiseen, Jäämeren rannalle Tiksin kaupungin ympäristöön. Inkeriläisten lisäksi karkotettujen joukossa oli mm. liettualaisia, latvialaisia ja korealaisia.
- 24 Perillä karkotetut määrättiin turvallisuuspoliisi NKVD:n valvomina pakkotyöhön kalastuskolhoosiin nimeltä Kommunismi. Karkotettujen asuinparakkeja on yhä pystyssä Tiksin ympäristössä. Vaikka kalastuskolhoosi tuotti runsaasti kalaa, karkotetut eivät saaneet syödä sitä. Joidenkin kerrotaan yrittäneen viedä kalanperkeitä ja -suomuja lapsilleen saappaiden varsissa. Nälkä ja puutostaudit olivat yleisiä. Neuvostoliiton turvallisuuspoliisi NKVD kielsi paikallisia auttamasta karkotettuja, mutta jakuuttien kerrotaan salakuljettaneen inkeriläisille ruokaa piilottamalla sitä lastensa vaatteisiin ja lähettämällä heidät leikkimään karkotettujen lasten kanssa.

25 Tiksin kaupunki oli suunniteltu edistämään Neuvostoliiton arktisten alueiden taloutta. Neuvostoaikana kaupungissa oli julkisin varoin tuettua teollisuutta ja armeijan tukikohta. Neuvostoliiton romahdettua teollisuus ja tukikohta kuihtuivat ja kaupungissa asuu enää noin 4 500 ihmistä neuvostoaikojen 30 000 sijaan. Monet rakennuksista on hylätty.

26 Kalastuskolhoosi Kommunismi piti päämajaansa Bykovsky Mysin niemessä Tiksin kaupungin lähellä. Bykovski Mysissa asuva varastomies Vasili Burtšev on kerännyt tietoja alueella työskennelleistä karkotetuista ja säilyttää asiakirjoja muovitaskuissa itse perustamassaan museossa.

”En ole historioitsija enkä opettaja, mutta minun sieluuni sattuu se, että nämä ihmiset palelivat, raatoivat ja kuolivat täällä, ja se vaipuu unohduksiin. Kun minun sukupolveni on kuollut, heitä ei muista enää kukaan,” Burtšev sanoo.

27 Kuolleisuus pakkotyössä oli korkea. Bykovsky Mysin niemenkärjessä, Jäämeren rannalla sijaitsee yhä jäänteitä karkotettujen hautausmaasta. Jokakeväiset jäidenlähdöt ja merenpinnan nousu ovat murentaneet hautausmaan rantatöyrästä ja repineet maan uumenista esiin kokonaisia ruumisarkkuja. Jakutian maaperän ikirouta on estänyt arkkujen ja niiden sisällön kunnollisen maatumisen. Ei ole selvillä, kuinka monia karkotettuja on haudattu alueelle.

28 Ikiroudan säilyttämä jalka törröttää ulos ajopuiden alta karkotettujen hautausmaalla Bykovski Mysissä, Jakutiassa. Ruumiin henkilöllisyys ja kansallisuus ei ole tiedossa.

29 Nykyisin Tiksin vanhainkodissa asuvan Aino Käräsän kerrotaan olevan alueen viimeinen inkerin-suomalainen. Hän on syntynyt Lena-joen pohjoispäässä sijaitsevalla Tit Aryn saarella, jonne hänen vanhempansa joutuivat pakkotyöhön kalastuskolhoosiin. Saarella karkotetut kaivoivat asumukseksi kuopat rantahiekkaan, sillä taloja ei ollut. Vaikka karkotettuja koskevia liikkumisrajoituksia ei enää ole, Käräsä ei ole voinut muuttaa vanhempiensa synnyinseuduille, sillä hän on menettänyt yhteyden sukulaisiinsa eikä osaa enää puhua suomea tai kunnolla venäjää vaan kommunikoi parhaiten jakutian kielellä.

30 Suomalaisuus merkittiin neuvostopassiin

Yksityiskokoelma
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Inkeriläisten neuvostopasseissa etnisyyttä osoittavalle sarakkeelle merkittiin miehelle **finn** tai naiselle **finka** tarkoittamaan suomalaista.

Albert Kirjanen (1936-2019)

Hilma-Maria Semjonovna os. Heistonen (1913-2014)

Lyyti Heistonen (1911-1996)

Valokuvia vankileirikaupungista Norilskistä, jossa myös inkeriläisiä kärsi vankileirituomioita

Valokuvat: Meeri Koutaniemi

- 31 Norillag oli yksi Neuvostoliiton Gulag-vankileirijärjestelmän suurimmista ja ankarimmista leireistä, jonka työmailla raatoi yhteensä noin puoli miljoonaa vankia vuosina 1935–1956. Vankien käytännössä käsin kaivamaa hiiltä ja malmeja käytettiin Neuvostoliiton sotateollisuudessa. Nyt hiiltä kaivaneiden naisvankien parakkien rauniot hämmöttävät lumen ja jään keskellä. Osa vangeista on haudattu samaan rinteeseen. Jopa 250 000 Norillagin vangin on arvioitu menehtyneen kylmään, nälkään ja raskaaseen työhön. Kattavaa selvitystä Norillagin vangeista, heidän määrästään ja kohtaloistaan ei ole tehty.
- 32 Nykyisin Norilskin kaivosteollisuutta jatkaa kaivosyhtiö Nornickel. Norilskin alla kulkee satoja kilometrejä yhtiön hallinnoimia kaivoskäytäviä.
- 33 Nykyisin Norilsk on Venäjän saastuneimpia kaupunkeja. Kaivosteollisuuden päästöt, kuten ilmaan vapautuva rikkidioksidi ovat tuhonneet Norilskin puut 15 kilometrin säteellä kaupungista.
- 34 Stalinin muotokuva on esillä Nornickelin hallintorakennuksen käytävällä.

35 1930-luvulla poliittisten vainojen yltyessä Neuvostoliiton johto halusi eristää vangit muusta yhteiskunnasta. Vankileirien sijainnit salattiin, eikä niitä merkitty tavallisiin karttoihin. Norilsk pysyi suljettuna kaupunkina Neuvostoliiton hajoamiseen saakka ja sinne matkustava tarvitsi erityisen luvan. 1990-luvulla kaupunki avautui, mutta vuonna 2001 Venäjän viranomaiset päättivät sulkea sen uudelleen, tällä kertaa ulkomaalaisilta.

36 Keski-Siperiassa Krasnojarskin aluepiirissä sijaitseva Norilskin kaupunki sai alkunsa Neuvostoliiton kommunistisen puolueen pääsihteerin Josif Stalinin aikakaudella, kun ikiroudasta löydetyn malmiesiintymän hyödyntämiseksi 1930-luvulla päätettiin perustaa kaivostyömaa. Työntekijöiden hankkiminen annettiin Gulag-vankileirijärjestelmälle ja vankileiri Norillag perustettiin vuonna 1935. Vankien joukossa oli myös inkerinsuomalaisia. Nykyisin Norilskin vanhaksi kaupungiksi kutsutulla alueella sijaitsee vankileirin hallintorakennusten raunioita.

37 Norilskissa lumipyryt ovat niin sankkoja, että kaupungin tiet suljetaan niiden ajaksi. Kaupungin ympäristössä on yhä käytössä vankina olleen insinöörin M.G. Potapovin suunnittelemat lumiaidat, joiden avulla lumimassoja pyritään ohjaamaan. Vähemmistökansallisuuksien lisäksi suuri osa vangeista oli poliittisia toisinajattelijoita, huonoon huutoon joutuneita kommunistisen

puolueen jäseniä tai älymystön edustajia. Norilagiin joutui myös huomattava määrä kaivosteollisuudelle hyödyllisiä insinöörejä ja malmialan ammattilaisia – usein tekaistusta syistä pidätettyinä.

38 Inkerin kirkko

Luterilainen kirkko on ollut inkeriläisen identiteetin keskeinen tukipylväs. Inkerinmaan ensimmäinen luterilainen seurakunta syntyi Pohjois-Inkerin Lempaalaan 1611, jo ennen kuin alue siirtyi Ruotsin halluun. Tätä seurasi Ruotsin vallan aikana alueen jako kirkkopitäjiin, joihin rakennettiin kirkot ja pappilat ja asetettiin kirkkoherrat.

Venäjän valloitettua Inkerinmaan 1700-luvun alussa luterilainen kirkko sai jatkaa toimintaansa. Suomen suuriruhtinaskunnan aikana 1800-luvulla kirkolliset yhteydet Suomen kassa lisääntyivät. Suurin osa inkeriläisseurakuntien papeista tuli Suomesta, samoin kirkolliset kirjat ja aapiset.

Seurakuntien tuhoutuminen Neuvostoajana

1900-luvun alussa Inkerissä toimi noin 30 seurakuntaa. Neuvostoajana uskonnon harjoittamista ei sallittu ja 1930-luvulla myös inkeriläisiä pappeja karkotettiin, vangittiin ja teloitettiin. Kirkot suljettiin kevääseen 1938 mennessä ja otettiin toiseen käyttöön tai purettiin. 1930-luvun lopussa Inkerin kirkko oli käytännössä tuhattu.

Inkeriläiset jatkoivat hengellisiä kokoontumisiaan kodeissa ja hautausmailla maallikkojen johdolla. Naissaarnaajilla oli merkittävä rooli ympäri Neuvostoliittoa karkotettujen inkeriläisten hengellisessä toiminnassa. Seuraavan kerran inkeriläisseurakunnat saivat luvat toiminnalleen vasta 1970-luvulla. Tällöin ne toimivat viranomaisten valvonnassa ja rajoittamina.

39 Raamattu, 1913

Urho Tervon kotiarkisto

Inkeriläisten karkotuksissa ja siirroissa raamattu on ollut usein ainoita esineitä, joita he ovat ottaneet mukaansa. Loppukesästä 1941 inkeriläinen Tervon perhe pakeni metsään, kun sodan pauhu lähestyi Hatsinaa ja sen kaupunginosaa Marienburgia, jossa perhe asui. Ompelukoneen ja untuvapeitteiden kaltaiset arvoesineet kätettiin kaivoon, sukuraamattu otettiin mukaan. Se on Tervojen ainoita kodista jääneitä esineitä, sillä perheen palattua metsäpiilosta kotitalo oli poltettu.

Toukokuussa 1943 raamattu oli jälleen vähien matkatavaroiden joukossa Tervojen muuttaessa inkeriläisen siirtoväen mukana Suomeen ja kulki perheen mukana Hangon ja Lohjan kautta Hartolaan, missä heidät pestattiin Pohjolan kartanoon työväeksi. Kun perhe joulukuussa 1944 siirtyi inkeriläisten palautusten yhteydessä takaisin Neuvostoliittoon, raamattu onnistuttiin salakuljettamaan rajan yli.

Kotiin paluun sijaan perhe karkotettiin Keski-Venäjälle, mistä he myöhemmin ruokapulan vuoksi karkasivat Viroon ja asettuivat tuhansien muiden inkerinsuomalaisten tavoin sinne. Perhe ei koskaan saanut palata takaisin Inkerinmaalle. Raamattu on pysynyt suvun käsissä muistona Inkerinmaalta.

40 Arvo Survo vierailee Mari Hutilaisen kotona

Video: Meeri Koutaniemi

Inkeriläinen pastori Arvo Survo kiertää Inkerinmaalla jäljellä olevissa inkeriläiskodeissa hoitamassa inkeriläisten sielun elämää mukanaan kannel, kitara, raamattu ja virsikirja. Videolla Survo vierailee Mari Hutilaisen kotona Tillitsan kylässä Inkerinmaalla.

41 Neuvostoliiton avoimuuspolitiikka 1980-luvun jälkipuoliskolla

Neuvostoliiton kommunistisen puolueen pääsihteerin Mihail Gorbatshovin vuonna 1985 käynnistämä avoimuuspolitiikka glasnost vapautti ilmapiiriä. Neuvostoliiton kansallisissa tasavalloissa ja kulttuurivähemmistöjen keskuudessa avoimuus aktivoi kansallisen liikehdinnän ja itsetunnon heräämisen. Siitä, millä Stalinin leirillä kukakin sukulainen oli virunut, sai kertoa ääneen.

Myös Viroon, Leningradiin ja Inkerinmaalle sekä Karjalaan toisen maailmansodan jälkeen asettuneet inkerinsuomalaiset heräsivät miettimään juuriaan ja omaistensa kohtaloita karkotuksessa ja vankileireillä.

Käänteentekevä oli kulttuurilehti Punalipun syyskuussa 1987 ilmestynyt Inkerin erikoisnumero, joka ensimmäistä kertaa kertoi inkerinsuomalaisten surullisesta taipaleesta.

Inkeriläisten järjestäytyminen

1988 Viroon syntyi Inkerinsuomalaisten Liitto, sekä Pietarin Inkerin Liitto. Suomen itsenäisyyspäivänä vuonna 1989 Punalipun tiloihin Petroskoissa perustettiin Karjalan suomalaisten Inkeri-liitto. Liittojen yhteistyöryhmän päätavoite oli suomen kielen opiskelun ja suomalaisen kulttuurin kehittäminen. Juhannuksena 1989 järjestettiin Kelttoon ensimmäiset sodanjälkeiset kesäjuhlat, joihin saapui tuhansia vieraita Siperiaa ja Kanadaa myöten. Inkerin lippu

nostettiin taas salkoon. Pian alkoi myös vilkas yhteistyö Suomi-Seuran kanssa.

Yhdistyksissä käytiin keskustelua muualle Neuvostoliittoon karkotusten yhteydessä ajautuneiden inkerinsuomalaisten paluumuuton järjestämistä Inkeriin ja jopa inkeriläisten autonomisen alueen perustamisesta. Mutta paluumuuttokutsu tulikin toisesta suunnasta.

42 Muutto Suomeen 1990-2016

Vuoden 1989 lopussa Viroon, Leningradiin ja Petroskoihin tuli suomalaisten yritysten edustajia kyselemään Suomeen töihin lähtijöitä. Neuvostoliiton taloustilanne oli heikko, mikä ajoi varsinkin nuoria Suomeen. Inkerin liittojen johtajien kannat vaihtelivat. Virossa Suomeen lähtijöitä autettiin. Leningradissa ja Petroskoissa suhtautuminen oli varauksellisempaa. Suomen mansikkapelloilla tai rakennustyömaalla kielen opiskelu saattoi olla tehokkaampaa, mutta liittojen näkökulmasta tärkeintä oli kuitenkin oman suomenkielisen kulttuurin kehittäminen Inkerinmaalla ja Karjalassa.

Presidentti Mauno Koivisto

Ajankohtaisessa kakkosessa 10.4.1990

Suomen presidentti Mauno Koivisto ilmaisi Ajankohtaisen kakkosen suorassa tv-lähetyksessä 10. huhtikuuta 1990, että inkerinsuomalaisia voidaan pitää ulkosuomalaisina paluumuuttajina. Asia tuli ensin Suomen TV:tä seuranneiden Viron inkeriläisten tietoon, sitten muutaman viikon viiveellä Leningradiin ja Petroskoihin. Tuutarin kesäjuhliin vuonna 1990 kokoontui ennätyselliset 8 000 ihmistä. Paluumuuton mahdollisuudesta kertoi lavalta Suomi-Seuran toiminnanjohtaja Martti Häikiö, jolla oli mukana Työministeriön laatimia paluumuuttajan oppaita.

Samana kesänä Inkerin liittojen yhteistyöryhmä tapasi Työministeriön johtajia, joita kiinnosti itärajan takana asuvien suomalaisten halukkuus tulla Suomeen.

Inkerin liittojen puheille kulki vuolas virta Suomeen pääsyn tiedustelijoita. Neuvostoliiton hajoaminen vuoden 1991 lopussa nosti paluumuuttoaallon, joka toi Venäjän ja Viron suomalaiset ja heidän jälkeläisensä jo lamaan vaipuneeseen Suomeen.

Inkeriläiset Suomessa ja maailmalla

Vuonna 2016 inkeriläisten oikeus saada oleskelulupa paluumuuton perusteella lopetettiin. Tänä päivänä Suomessa arvioidaan asuvan 50 000 – 70 000 inkeriläistä. Lukuun sisältyy 32 000 paluumuuttajaa ja jatkosodan jälkeen 1940-luvulla Suomeen jääneet inkeriläiset jälkeläisineen. Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan Venäjällä asui noin 20 000 suomalaista, joista 95% arvioidaan olevan inkeriläisiä. Virossa inkeriläisiä arvioidaan olevan noin 4 000. Tämän lisäksi inkeriläisiä asuu esimerkiksi Kazakstanissa, Ruotsissa ja Kanadassa.

43 Presidentti Mauno Koivisto Ajankohtaisessa kakkosessa 19.4.1990

YLE Arkisto

Huhtikuussa 1990 presidentti Mauno Koivistoa haastateltiin Ajankohtaisen kakkosen tv-lähetyksessä. Koiviston kommentin inkeriläisten kohtelusta takaisin muuttajina koetaan käynnistäneen inkeriläisten paluumuuton Suomeen.

44 Punalippulehti, elokuva 1987

Toivo Flinkin yksityiskokoelma

Inkerin numeroa oli tekemässä monenlaisista suomalaisista ja karjalaisista koostuva Punalipun toimitus päätoimittaja Kalle Rannan johdolla, joka oli koulupoikana 1930-luvulla tullut Kanadasta Karjalaan. Glasnostista huolimatta Punalipun julkistaminen ei ollut mikään läpihuutojuttu. Inkerinumeron aineiston kirjoittaneet ja keränneet toimittajat kutsuttiin Karjalan kommunistisen puolueen aluekomiteaan, missä ensimmäinen sihteeri, Suomessa Neuvostoliiton suurlähettiläänä toiminut Vladimir Stepanov pudisteli päätä ja sanoi, että tällaista ei saa julkaista, vielä. "Älkää välittäkö glasnostista ja siitä, mitä Moskovassa

puhutaan, kyllä se vielä asettuu.” Toimittajat eivät antaneet periksi ja Inkeri-numero ilmestyi kuu-kauden viiveellä. Punalipun toimitukseen tullut palautepostin vyöry eri puolilta Venäjää ja ulko-mailta kertoi, että ajoitus oli oikea, inkerinsuomalaiset ja muut suomalaiset saatiin liikkeelle.

45 Inkerin lasten oppikirja

Toivo Flinkin yksityiskokoelma

Inkerin lasten oppikirja, 1995 oli tarkoitettu tukemaan Venäjällä asuvien lasten suomen kielen oppimista osana inkeriläisten liittojen kulttuurityötä.

46 Rehabilitaatiotodistuksia

Robert Makkosen yksityiskokoelma
Lea Pakkasen yksityiskokoelma

Inkeriläisliittojen toinen yhteinen tavoite oli saada kaikille Stalinin vainojen kohteeksi joutuneille Venäjän suomalaisille rehabilitointi eli maineen palautus. Se onnistui. Inkeriläiset ja muut suomalaiset karkotetut ja syyttä vangitut rehabilitoitiin 1993.

Katri Savolainen (1918-1998)
Susanna Vartiainen (*1903)

Muotokuvia Venäjällä asuvista inkeriläisistä

Valokuvat: Meeri Koutaniemi

47 Aleksander Sirjanov, 39

”Kun opiskelin koulussa, inkeriläisten kokemuksista ei kerrottu sanallakaan, minun ystäväni eivät tienneet heistä mitään. Nyt he tietävät, sillä minä olen opiskellut itse ja kertonut heille.”

Aleksander asuu Jakutskissa ja työskentelee juristina. Hänen isoäitinsä oli inkeriläinen, joka karkotettiin vuonna 1942 Leningradista Jakutiaan.

48 Raisa Sirjanova

”Matkustan säännöllisesti esivanhempieni asuin-sijoille Inkerinmaalle yhdessä muiden Jakutian inkeriläisten kanssa.”

Raisa on inkeriläisen ja juutalaisen karkotetun jälkeläinen. Nyt hän toimii Jakutian suomalaisen kulttuurin yhdistyksen puheenjohtajana. Se koostuu Leningradin piirityksestä karkotetuista inkeriläisistä ja heidän jälkeläisistään.

49 Maria Potopova

“En muista miten matkustimme Jakutiaan. Ainoa mitä matkalta muistan, on äitini kuolema.”

Maria jäi karkotusmatkalla orvoksi ja perillä Jakutiassa kuoli myös häntä hoitanut tati. Jakutialainen opettaja otti Marian perheeseensä kasvatettavakseen.

50 Inna Nippolainen, 34

“Nuorempana löysin perhealbumeista vanhoja valokuvia, joiden taakse oli kirjoitettu suomeksi. Kukaan ei osannut lukea tekstiä. Minä päätin opetella ja aloin ottaa suomen yksityistunteja. Innostuin niin paljon, että menin yliopistoon opiskelemaan suomen kielen tutkinnon. Nyt olen tehnyt itselleni inkeriläisten Tuutarin puvunkin, jota käytän inkeriläisten kesäjuhlilla.”

Inna työskentelee Petroskoissa Karjalan tasavallan karjalaisten, vepsäläisten ja suomalaisten resurssi- ja kielikeskuksen johtajana.

51 Aina Jaakkola, 42

“En tiennyt inkeriläisyydestäni kunnolla mitään, sillä perheessämme ei kerrottu siitä eikä suomea uskallettu puhua. Aikuisiällä olen alkanut opiskella kieltä. Ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen ajattelin jo suomeksi.”

Aina Jaakkola on pietarilainen taiteilija ja tanssija ja keikkailee aktiivisesti esittäen mm. inkeriläistä kansanmusiikkia.

52 Susanna Parkkinen, 34

“Kasvoin Kolpinnan kylässä Pietarin läheisyydessä. Meillä kotona puhuttiin suomea ja vartuin suomenkielisessä kuplassa serkkujeni kanssa leikkien. Minulle on aina ollut selvää että olen suomalainen ja inkeriläinen ja että ne ovat melkein sama asia. Viime aikoina olen alkanut pohtia Suomeen muuttamista. Tänne inkeriläisiä ei ole jäänyt melkein ollenkaan eikä historiaamme tunneta eikä hyväksytä, vaikka olemme historiallisella Inkerinmaalla. Tuntuu, että inkeriläisistä ei tykätä Venäjällä. Tahtoisin luoda uutta inkeriläiseen kulttuuriin, mutta se on vaikeaa, sillä nykyinkeriläiset eivät osaa suomea.”

Susanna Parkkinen asuu Pietarissa ja työskentelee graafisena suunnittelijana.

Lea Pakkanen ja Santeri Pakkanen

Valokuvat: Meeri Koutaniemi

53 Santeri Pakkanen, 69

”Menneisyys ei ole todellinen. Se on taakse jäänyttä aikaa ilman tuoksua, värejä ja tuulen huminaa. Silti se herättää tunteita. Kun on tuhottu puolet kansasta, viety maa, kieli ja historia ja kuitattu kaikki vaikenemisella, menneisyys muuttuu ahdistukseksi. Inkeriläiset vanhemmat pyrkivät suojelemaan meitä salaamalla Stalinin vainoissa kokemansa kauheudet, mutta menneisyyden taakka, patoutunut tuska ja ahdistus siirtyvät lapsille, joille jää juurettomuuden ja muukalaisuuden tunne ja kysymyksiä, joihin ei saa vastausta. Tämän näyttelyn tarkoitus on pyrkiä antamaan vastaus.”

Nykyisin Suomessa asuva ja toimittajana työskentelevä Santeri Pakkanen oli mukana inkeriläisten kansallisessa heräämisessä Neuvostoliitossa 1980-luvulla ja oli yksi Punalippu-lehden tekijöistä sekä Karjalan suomalaisten Inkeri-liiton ensimmäinen puheenjohtaja.

54 Lea Pakkanen, 36

”Sukulaiseni kummankin vanhemman puolelta ovat joutuneet käymään läpi inkeriläisten vainot teloituksia myöten. Silti inkerinsuomalaisten vaiheet olivat minulle pitkään hämärän peitossa. On ollut riipaisevaa nähdä Jakutiassa ja Norilskissa minkälaisiin paikkoihin inkeriläisiä laitettiin. Niistä on ihmisarvo kaukana. Niin paljon kysymyksiä on yhä vailla vastauksia. Silti koen, että ymmärrän nyt paremmin itseäni, perhettäni ja yhteisöäni. Koetut julmuudet siirtyvät sukupolvelta toiselle.”

Lea Pakkanen on lapsena Suomeen paluumuuttanut inkerinsuomalainen toimittaja.

Meeri Koutaniemi on ottanut kuvat lautalla matkalla Jakutskista Tiksiin syksyllä 2018.

55 ”Näkemiin mummo, älä itke äläkä ikävöi”

Saunan ovi
Lea Pakkanen yksityiskokoelma

”Näkemiin mummo, älä itke äläkä ikävöi”
7-vuotias Lea Pakkanen kirjoitti Aino-mummolle saunan oveen liidulla jäähyväisviestin, kun perhe muutti Suomeen vuonna 1991 ja mummo jäi Venäjän Karjalaan.

Sanovat, ettei Inkeriä ole enää olemassa,
Sanokoot mitä sanovat.
Inkeri on minussa ja sinussa,
Atlantiksen lailla meren syvyyksissä.
...
Se säilyy, koska me elämme.

Kaikkien maiden ikkunoista näkyy vain
kotimaa.

Armas Hiiri, 1988

INKERILÄISET – UNOHDETUT SUOMALAISET

Kansallismuseo, Pop up
24.1.-19.4.2020

*

NÄYTTELYN KÄSIKIRJOITUS

Lea Pakkanen
Santeri Pakkanen

VALOKUVAT

Meeri Koutaniemi

ESINEET JA ARKISTOKUVAT

Kansallisarkisto, Museoviraston
Kuvakokoelmat, Suomen kansallis-
museumo, Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura, yksityiskokoelmat

NÄYTTELYN SUUNNITTELU

Kaisa Karvinen

GRAAFINEN MUOTOILU

Tommi Vasko

KÄÄNNÖKSET

Grano

KIITOS

Suomen Kulttuurirahasto, Tiedon-
julkistamisen neuvottelukunta,
Taiteen edistämiskeskus, Olympus
Finland Oy, Suomalaisen Kirjallisuuden
Seura, Suomen Inkeri-liitto,
Suomen Akateeminen Inkeri-seura

Toivo Flink, Kristiina Häikiö, Antti
Luoma, Maiju Putkonen, Pekka
Nevalainen, Reijo Rautajoki,
Kimmo Rentola

KANSALLISMUSEO

*

YLIJOHTAJA

Elina Anttila

NÄYTTELYPÄÄLLIKÖ

Minerva Keltanen

PROJEKTIPÄÄLLIKÖ

Mitro Kaurinkoski

TYÖRYHMÄ

Anna-Mari Immonen, Aino-Maija
Kaila, Hanna Matikainen, Mervi
Saarenmaa

KONSERVOINTI

Stina Björklund, Leena Haleyi, Tuija
Toivanen

TEKNINEN TOTEUTUS

Virpi Akolahti, Heikki Kettunen,
Petri Luoma, Reijo Pasanen, Viljami
Pessa, Jari Valo, Tuomas Vuo

VALAISUN SUUNNITTELU JA AV

Carita Elko, Ilkka Pykäläinen

TAPAHTUMAT

Elisa Sarpö, Viktor Sohlström,
Tiitus Uusoksa

MARKKINOINTI JA VIESTINTÄ

Päivi Kukkamäki, Sanna Paakkanen,
Heidi Roth

NÄYTTELYN TAPAHTUMAT

KUINKA NÄYTTELY SYNTYI?

MEERI KOUTANIEMI JA LEA PAKKANEN KERTOVAT

To 30.1.2020 klo 17-18, Kansallismuseo, Pop up

Tekijät tavattavissa näyttelyssä.

KUINKA NÄYTTELY SYNTYI?

LEA PAKKANEN JA SANTERI PAKKANEN KERTOVAT

La 15.2.2020 klo 14, Kansallismuseo, Pop up

Tekijät tavattavissa näyttelyssä.

UNOHDUS-KLUBI

La 15.2.2020 klo 18.30, Kansallismuseon Karhunpesä

Keskustelemassa näyttelyn tekijät, valokuvaaja Meeri Koutaniemi ja toimittaja Lea Pakkanen, musiikista vastaa Tiiu Helinä.

KAIKKI MIÄ ILOT UNOHDIN. INKERIN RUNOLAULUJA

To 27.2.2020 klo 14-15.15, Kansallismuseo

Tutkijoiden ja taiteilijoiden vuoropuhelu, ääniteatteri Iki-Turso vieraanaan runolaulujen tutkija Kati Kallio.

SEMINAARI

Ke 8.4.2020 klo 13-17, Kansallismuseon auditorio

Asiantuntijaseminaari yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa.

VARAA OPASTUS

Opastukset varattavissa tilauksesta, skm.opastusvaraukset@kansallismuseo.fi tai 029 533 6902 (ti-pe klo 9-12).

Tarkemmat tiedot ohjelmasta: www.kansallismuseo.fi

Kansallismuseo Mannerheimintie 34 Helsinki

KANSALLISMUSEO.FI

#kansallismuseo

@kansallismuseo

